

De nya medaljörerna

Vid årsmötet på Vaddö folkhögskola 13 juni 1976 tilldelades Upplands fornminnesförenings förtjänstmedalj fru Edit Gustafsson, Vittinge, förman Gösta Jöngren, Norrtälje, konservator Thore Ljungberg, Österbybruk och kantor Gösta Öhlund, Härkeberga. Herr Roland de Thorey, Vallentuna, erhöll föreningens förtjänstmedalj vid årsmötet 1975.

EDIT GUSTAFSON

Jag är född 26 juli 1902 i Norrgården, där jag alltjämt bor. Så kallas jag också mera allmänt Norrgårds-Edit. Mina fäder och förfäder var enkla bondmänniskor, men med stort intresse för kulturvårdsfrågor. Ett arv till mig alltså. Mitt eget intresse stärktes väsentligt då jag 1928–29 tillsammans med min man Gideon, som var en uppskattad "forskare bland folket", kom i kontakt med Landsmålsarkivet i Uppsala. Tillsammans med min far var jag med och bildade Vittinge hembygdsförening 1923–24. Min far skänkte mark till hembygdsföreningen och var i många år dess sekreterare. Sekreterareuppdraget övergick senare till mig, men efter ett antal år avsåg jag mig det till förmån för yngre förmågor.

Det lilla jag gjort inom kulturminnesvårdens område har varit till stor omväxling för mig i det vardagliga rutinarbetet på gården. Jag är särskilt intresserad av gamla seder och bruk, bygdehistorier och folkmusik. Norrgården har ofta upplåtits till spelmansträffar; jag trivs med alla de kontakter jag fått på folkmusikens område. 1975 var Tomas Rossander från Radiotjänst hemma hos mig och gjorde ett 20 min. program som sedan sändes i juni samma år. Märta Ramsten från Visarkivet har också besökt mig och då blev det några visor på en skiva, bl. a. "Skämtvisa och polsk tralla". Bygdehistorier av olika slag har jag förmedlat vid föreningsmöten och nu och då läser jag, och ibland t. o. m. publicerar, egenhändigt skrivna dikter. Jag har även varit handledare i olika studiecirkelar inom Studieförbundet Vuxenskolan och amatörreseledare sedan 1948. Flera resor har jag arrangerat för föreningar, men också några i egen regi. Resmålen har varit Sverige, Norge och Danmark och jag har då i görligaste mån försökt intressera färdtagarna för både natur och kultur. Att jag skulle komma ifråga vid utdelningen av fornminnesföreningens förtjänstmedalj gladdde mig mycket och jag tackar varmt för utmärkelsen.

E.G.

G. H. JÖNGREN

Född i Norrtälje den 6 juni 1898 har jag blivit staden trogen. Båtar och hav har varit mitt stora intresse. Så har jag varit till sjöss ett antal år och är medlem i Kap Horn klubben AICH. Mina två första tavlor av fartyg fick jag av mina föräldrar. Möjligen var det den gnista som tände elden som sedan brunnit med allt hetare låga och som efter min pensionering tagit nästan hela min tid i anspråk. Några direkta uppdrag har jag ej haft, men intresserad som jag är av båtmodellbygge och marinmålningar glädde det mig mycket att få fria händer att ordna Norrtäljemuseets samlingar. När jag sedan fick uppdraget att ordna en särskild marin avdelning blev min glädje fullständig. Denna avdelning i Roslagsmuseet, som det numera kallas sedan kommun och landsting övertagit ansvaret för detsamma, stod klar hösten 1972. Avdelningen anses vara en av museets attraktioner och högt värderad även av experter från Sjöhistoriska museet. Votivskepp har jag överlämnat som gåva till stadskyrkan, missionskyrkan och Ansgarsgården, som även fått en modell av ett handelsfartyg. Jag är ledamot i styrelsen för Roslagens fornminnes- och hembygdsförening. I september 1972 i samband med den s. k. Ålandsdagen erhöll jag Norrtälje stads kulturpris. Att till detta få lägga Upplands fornminnesförenings förtjänstmedalj gläder mig mycket.

G.H.J.

THORE LJUNGBERG

Thore Ljungberg är född 7 april 1907 i Uppsala. Som barn kom han med sina föräldrar till Dannemora och utbildade sig så småningom inom målaryrket. Han började som målarlärling hos målarmästare Oskar Dubois i Österbybruk. Efter att ha varit verksam som målare i Uppsala och Stockholm slog han sig ner för gott som målarmästare i Dannemora. Det var vid mitten av 1940-talet. Vid sidan om sitt egentliga yrke har han på ett föredömligt sätt konserverat och renoverat gamla möbler, bl. a. till antikvitetshandlare Lars Olsson i Uppsala. Genom den sistnämnde fick Upplandsmuseet kontakt med Thore Ljungberg som för museets räkning utfört en del konserveringsarbeten. När Bruno Liljeforsstiftelsen för ett par år sedan skulle iordningställa herrgården på Österby bruk var det helt i sin ordning att anlita Thore Ljungberg för renovering av herrgårdens möbler. Med stort intresse och till full belåtenhet för uppdragsgivaren utförde han detta uppdrag.

Thore Ljungberg har också ägnat mycken tid åt Dannemora hembygdsförening, där han varit en av eldsjälarna. Sedan flera år tillbaka är han dess ordförande.

A.-M. B.

GÖSTA ÖHLUND

Jag är född invid samma gata som den legendariske P. P. Waldenström, nämligen Tullgatan 34 i Luleå, och det var den 12 februari 1907. Efter mångåriga irrfärder

inom läraryrket dels i nordliga Tornedalen, dels i västgötsk knallebygd, blev jag slutligen år 1932 bofast i Härkeberga. Liksom många andra blev jag tidigt intresserad av socknens kyrka och andra minnesmärken från svunna tider.

Mitt i Härkeberga by hade den där belägna komministergårdens, som numera ägs och förvaltas av Nordiska museet, efter ett mångårigt restaureringsarbete högtidligen invigts 1929. Några år senare, åren 1935–36, restaurerades Härkeberga kyrkas Albertus Pictormålningar. Det var i samband med detta arbete, som mitt intresse för medeltida kyrkmåleri väcktes. Tidigare hade också socknens rika hållristningsområden inventerats. En hembygdsförening med lokal anknytning och med bl. a. ovannämnda källmaterial i påsen hade bara att gå till ”dukat bord”. Men problemet var att göra materialet levande och att stimulera till ”hembygdsvård i tiden” bland bygdens folk.

År 1942 bildades Härkeberga Gille med syfte att göra bygdens historia och traditioner levande. Det var i en tid då bondesamhället ännu levde och hade ungdom som engagerades i idéell folkrörelse. I över 20 år samlades folk rikligt till gillet kulturmessor i midsommartid med folkdansare, spelmän och landshövdingar och skalder i aldrig sinande ström. Traditionen hade resonans och den lokala ”stimulus” för arrangörerna var att skapa ekonomiskt underlag för bygdens egen badstuanläggning. Med det som drivfjäder kunde kulturen åka snålskjuts. Trots ransonerings- och restriktionstider invigdes badanläggningen vid 40-talets slut. Än idag är den en levande faktor till bygdegemenskapens fromma, som bl. a. tagit sig uttryck i att ett tiotal familjer frivilligt åtagit sig jourtjänst för badhusets drift.

I år firar gillet sitt 35-års jubileum. Föreningen överlevde den kris, som ungdomens flykt från bygden innebar. Verksamheten har lagts på bredare bas. Och nya människor med intresse för hembygdsvård har flyttat in. Vid 30-års jubileet var hela socknens befolkning inbjuden till högtidligheten vid kaplansgården. Man slöt mangrant upp. Så är det också när man kallat till gårdsgårdsresning vid fågatan, till arbetet med kryddgården eller till stora fagningen i Härkeberga by.

I samband med 1952 års kommunsammanslagning sammanfördes de gamla föreläsningsföreningarna till ett kulturråd för hela häradet. Detta blev ett fint instrument att samordna hembygdsvården med andra kulturella aktiviteter. I denna organisation har jag innehaft ordförandeskapet under ett kvarts sekel och inom samfundets upplandskrets, inom vars styrelse jag haft vice ordförandeposten, har liknande verksamhet bedrivits. Under åren 1971–72 tillkom hembygdsboken ”En bok om Norra Trögd” i samband med den kommunindelning som medförde att Norra Trögd uppgick i Enköpings kommun. I redaktionskommittén kom undertecknad att fungera som ordförande.

I början av 1950-talet tilldelades jag Samfundet för Hembygdsvårds hedersplakett ”För rik gärning i hembygdsvårdens tjänst”. Av kulturnämnden i Enköping belönades jag år 1975 med dess kulturstipendium. Upplands fornminnesförenings förtjänstmedalj som jag erhöll vid årsmötet 1976 glädde mig mycket.

H. Öh.

ROLAND DE THOREY

Stockholm är min födelse- och uppväxtstad. Jag föddes den 11 mars 1938. Utan att överdriva kan jag säga att hela min uppväxtmiljö har präglats av böcker. Min morfar var antikvariatbokhandlare Karl Börjesson, vilken år 1901 grundade Björck & Börjesson AB. Min skolgång består av en åttaårig folkskola. Trots att jag vantrivdes i skolan formligen slukade jag böcker på min fritid. En bok som gjorde ett djupt intryck på mig vid 10-årsåldern var Nils Hydéns Gula Brigadens hjältar och jag tror att det var den boken som lade grunden till mitt mycket stora intresse för historia. Efter att ha prövat på sjömansyrket i 17-årsåldern med resor i Syd- och Nordamerika samt Canada arbetade jag periodvis inom olika antikvariat bl. a. Björck & Börjesson. Mitt intresse för böcker har aldrig släppt sitt grepp och det är böcker som jag än idag sysslar med.

Redan i tidiga barnaåren bodde jag på somrarna i Vallentuna. Det var min första kontakt med den bygd som jag sedan skulle komma att flytta permanent till.

Mitt stora intresse för runologi förde mig till Össeby kyrkoruin i Össeby-Garns socken. Ruinen var i början av 60-talet mycket förfallen. Mitt letande efter ett runstensfragment, som riksantikvarien Johan Hadorph hade omtalat på 1600-talet, gjorde att jag mer och mer började att intressera mig för själva kyrkoruinen. Det dröjde inte länge förrän vi hade en förening i Össeby, vars syfte var att restaurera ruinen. Ordförande blev dåvarande kyrkoherden i Össeby-Garn Karl-Erik Björkman. Under tio år arbetade vi med att förbättra och skydda kyrkoruinen och med att bearbeta myndigheter för erhållande av anslag. Utan starkt stöd av landsantikvarien Alf Nordström hade väl knappast restaureringen kunnat fullbordas. Idag står där Össeby kyrkoruin – vackert restaurerad och nyinvigd – en klenod och en sevärdhet för Össeby-bygden.

När kyrkoruinföreningen fullgjort sitt arbete övergick den till att bli en hembygdsförening med namnet Össeby hembygdsförening och med verksamhetsområde i socknarna Angarn, Årsta, Vada och Össeby-Garn. Sedan starten har jag haft förmånen och förtroendet att arbeta som föreningens ordförande.

Hembygdsföreningen har ett mycket omfattande arbetsprogram. Förutom kyrkoruinen, som föreningen ensam handhar vården om, har vi ett arkiv över Vallentuna kommuns alla åtta socknar. Ur detta arkiv kan redan nu stoff hämtas till berättelser om den egna bygden. Bl. a. finns i arkivet en dagbok med titeln "Kalle i Pettersborg". Bara denna dagbok fyller ett trettiotal pärmar i A4 och beskriver en familjs liv från mitten av 1800-talet till Karl Anderssons död vid 91 års ålder 1974.

Hembygdsföreningens viktigaste, utåtriktade, arbete de sista två åren har varit skapandet av vår egen hembygdsdräkt. Vi har en kommitté som under ledning av den mycket duktiga Greta Jerrefalk i Brottbys arbetat fram dräkten och nu har över tvåhundra Össeby-bor skaffat sig den nya hembygdsdräkten. Förlagan är en 1800-talskjol från Kårsta socken.

Min förhoppning är att vi nu har kommit så långt att vi kan påbörja en pub-

licistisk verksamhet om den egna bygden. Vi är fattiga på böcker som skildrar vår hembygd och det vill vi ändra på.

Ett varmt tack till Upplands fornminnesförening för medaljen som jag också betraktar som en hedersbevisning till alla de i Össeby verksamma hembygdsvännerna.

R. d. T.